

РЕЦЕНЗИЯ

от Велислава Атанасова Чавдарова - професор доктор във

ВТУ“Св.св.Кирил и Методий“,

Философски факултет, катедра „Психология“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

„доктор“

по: област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.2.Психология

докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: Теодора Запрянова Пампулова

Тема: *„Самооценка, субективно благополучие и процъфтяване при юноши, обучаващи се в традиционна и иновативна системи на обучение“*

Научен ръководител: доц.д-р Ирена Левкова – ПУ“Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р 21-1358 от 25.06.2024 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема **„Самооценка, субективно благополучие и процъфтяване при юноши, обучаващи се в традиционна и иновативна системи на обучение“** за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2.Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология. Автор на дисертационния труд е Теодора Пампулова – докторантка в редовна форма на обучение към катедра “Психология“ с научен ръководител доц.д-р Ирена Левкова от ПУ“Паисий Хилендарски.

Представеният от Теодора Пампулова комплект материали на електронен и хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

Докторантката е приложила 5 броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Професионалният и творческият път на Теодора Пампулова респектира с последователност, устойчивост и целенасоченост. Докторантката съумява да верифицира научните си знания и консултативна дейност в добре замислено и адекватно реализирано научно съчинение с несъмнена практическа насоченост. Пампулова демонстрира интелектуален капацитет, заслужаващ позитивна оценка.

Авторката е детски психолог, първоначално работещ като педагогически съветник, а по-късно занимаващ се с частна практика в областта на психологическото консултиране на деца и техните родители. Отлично впечатление прави уменията ѝ да предлага и авторски методики с подчертано приложна насоченост, между които книгите „Наръчник за справяне с чудовища, динозаври и други страшни неща“ , „Детската градина-щастливо място“ и личен дневник

„Уверено дете“. Професионалният ѝ опит, свързан с психологическа работа с деца, е повече от 8 години. В обучението и трудовия ѝ път са налице едновременно последователност, упоритост и стремеж към надграждане и развитие.

Процедурата по придобиване на ОНС „Доктор“ е проведена коректно, при спазване на всички законови изисквания.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на темата е безспорна, тъй като модернизацията на съвременното образование в значителна степен е свързана с преосмисляне ролята на дигитализацията и отчитане на влиянието ѝ върху психическото здраве и развитие на юношите. Аналитичното и критично обобщаване на концепциите и идеите за самооценката, субективното благополучие и процъфтяването в юношеска възраст и проучването на евентуалното наличие на взаимовръзки между тях в контекста на системите на обучение е подход, който определям като креативен и необходим с оглед съвременните учебни тенденции и реалии. Задачите резонно са свързани с диагностициране на тези конструкции при юношите и установяване на спецификата им в зависимост от вида на образователната система, по която се обучават. Това е новаторски подход, детерминиращ значимостта на рецензирания дисертационен труд.

Дисертантката прилага коректен интегрален подход. Изследването е задълбочено, с несъмнена практическа насоченост, позиционирано в полето на педагогическата и възрастовата психология.

4. Познаване на проблема

Основен акцент в дисертацията са самооценката, субективното благополучие и процъфтяването при юноши, обучавани в традиционни и в иновативни системи на обучение - Модел “Един ученик - едно устройство”. Докторантката демонстрира отлично познаване на разглежданата проблематика, представяйки

задълбочен обзор и критичен анализ на класически и съвременни проучвания на анализирания конструкти.

Прегледът на литературата и анализирането на различните теоретични контексти резонно акцентират върху значимите променливи и са основа за формулирането на изследователската цел и хипотезите на проучването, формиращи конструирания изследователски модел.

Считам, че този факт генерира **автентичност на изложението**, придавайки му **действително реалистична научна и практико-приложна стойност**.

Направен е теоретичен анализ на водещи психологически концепции и модели, обясняващи феномените. Текстът се отличава с аналитичност и задълбочено познаване на теоретичната база и най-актуалните изследвания по проблема в световен мащаб.

5. Методика на изследването

От семантиката на ключовите понятия в заглавието е ясно, че докторантката е положила научно-изследователските си усилия в конкретиката на едни от най-актуалните теми, свързани с педагогическата и възрастовата психология. **Целта** на теоретико-приложното изследване е диагностика на параметрите на самооценката, субективното благополучие и процъфтяването при юноши в горна училищна възраст (VIII-ми и X-ти клас), обучаващи се по Модела 1:1 в съпоставка с тези параметри при ученици, обучавани чрез традиционните обучителни модели.

Задачите на изследването са обособени в няколко аспекта. Резонно е формулирана задачата от една страна да се установи общото ниво на самооценката при изследваните лица, от друга страна да се изследва нивото на субективно благополучие на юношите с акцент върху анализа на формиращите го компоненти. Друга задача е обвързана с диагностиката на общото ниво на процъфтяването на ученици от ГУВ, както и с определяне на значимите диференциации в равнището на изследваните конструкти в зависимост от типа на образователна-

та система – традиционна или иновативна. В резултат от посочените изследвания се цели да се открият и анализират значимите корелации между изследваните величини и да се установи влиянието на образователната иновация (модел “Едно устройство - един ученик) върху субективното благополучие, самооценката и процъфтяването на изследваните лица.

Предмет на дисертацията са самооценката, субективното благополучие и процъфтяването при лица в юношеска възраст. Обект на изследване са 18 паралелки от ученици от осми и десети клас, равномерно разпределени в експериментална и контролна група в зависимост от модела на обучение – традиционен и иновативен. Считаю, че обектът на изследването е подбран изцяло в съответствие с поставените изследователски задачи. Броят и разпределението на изследваните лица кореспондира с изискванията за изготвяне на дисертационен труд.

В съответствие с формулираните хипотези и подхипотези се търси влиянието на моделите на обучение върху самооценката, благополучието и процъфтяването на учениците. Адекватно е избран и научно-изследователският инструментариум, който включва скала за самооценка на Морис Розенберг /българска стандартизация/; скала за субективно благополучие и взаимоотношения в юношеска възраст (ССБВО) /кратка българска версия, апробирана за българска извадка и стандартизирана от Пламен Калчев (2014)/ и скала за процъфтяване на Дийнър /българска стандартизация от Пламен Калчев, превод Пламен Калчев и Камелия Ханчева/. Считаю, че избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и получаване на релевантен отговор на задачите, дефинирани в дисертационния труд.

Анализът на резултатите от емпиричното изследване е реализиран в няколко етапа – извеждане на описателна статистика; психометрична обработка на приложените инструменти и проверка на тяхната надеждност; проучване влиянието на социо-демографските фактори върху нивата на изследваните величини чрез серия еднофакторни дисперсионни анализи, Т-тест и проучване на

взаимовръзките между изследваните конструкти чрез прилагане на корелационен и регресионен анализ.

Получените данни от двете групи – контролна и експериментална, са представени в табличен и графичен вид, извършени са различни видове статистически анализи за установяване на въздействието на вида на образователната система върху психичното здраве на юношите. Направени са съответните изводи и заключения. Приложен е списък на използваната литература на български и на английски език.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 221 страници, систематизирани в увод, три глави, заключение, приноси, приложения, декларация за автентичност на резултатите и приносите, изводи и списък с използвана литература.

Първа глава представя теоретичен анализ на понятията „самооценка“, „субективно благополучие“ и „процъфтяване“. Съдържателен фокус в изследването е поставен върху теоретичната и емпиричната верификация на структурните компоненти на самооценката и психологическите аспекти на субективното благополучие в юношеска възраст.

Теоретичната концептуализация е адекватно структурирана. Изследователският фокус върху статута на понятието „процъфтяване“ и дебатите около дефинитивните параметри на ключовата величина „благополучие“ са адекватно проследени. Добре е изяснена и семантиката на сродните, допълнителните и пояснителни понятия като компетентсост, менталност, самочувствие и т.н.

Акцентът е поставен върху самооценката, разглеждана като елемент на Аз-концепцията, самочувствието като продукт и процес на развитие, взаимовръзката между самооценка и социум и т.н. Прегледът на литературата и изучаването на различните теоретични контексти акцентират върху значимите променливи, свързани с юношеската възраст като съответно са формулирани изс-

ледователските хипотези и конструиран изследователският модел, аналитично построен върху съпоставката между традиционните и иновативните системи на обучение.

Считам, че този факт генерира автентичност на изложението, придавайки му действително реалистична научна и практико-приложна стойност.

Анализът се отличава с аналитичност и критичност и показва уменията на докторантката за работа с научен текст.

Втора глава представя организацията на емпиричното изследване. Проведеното проучване е структурирано и анализирано коректно и задълбочено. Обхватът му съответства на изискванията за такъв тип научен труд.

Анализът на резултатите от проведеното емпирично изследване проследява взаимовръзката между моделите на обучение и самооценката, психичното благополучие и процъфтяването при юношите.

При анализа и интерпретацията на получените данни, реализирани в трета глава, докторантката разгръща изследователския си потенциал, демонстрирайки компетентност и професионализъм, заслужаващи позитивна оценка. Направените обобщения са релевантни на получените резултати и имат практическа приложимост.

Списъкът на използваната литература включва 282 броя източници на български и английски език. Дисертацията съдържа редица таблици и фигури.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В теоретичен аспект могат да се открият следните научни приноси:

- Чрез използване на интегрален изследователски подход е проучена и систематизирана информацията за самооценката, психичното благополучие и процъфтяването на юношите в структурно-динамичен аспект.

- Направените констатации и аналитични наблюдения са основа за концептуализиране на аторски модел за работа, обвързващ психичното здраве на юношите със съвременните подходи и иновативни образователни модели.
- Задълбочено и всеобхватно е анализирана структурата на самооценката, динамиката процъфтяването, детерминиращите ги фактори, между които пол, възраст и личностни черти. Открито е влиянието им върху психичното благополучие.
- Проучени са предикторите, които комплексно влияят и определят психичното здраве в юношеска възраст.

В приложен аспект могат да се открият следните научни приноси::

- Установени са различията между експерименталната и контролната група по отношение на самооценката, психичното благополучие и процъфтяването като зависими от модела на обучение.
- Моделът на изследването е описан коректно. Предметът, обектът, целта и задачите са точно формулирани. Приложена е адекватно структурирана комплексна методика за изследване на измерваните величини.
- Проверката на заложените хипотези и подхипотези е осъществена посредством подходящ инструментариум и статистическа обработка на данните. Извършеният качествен сравнителен анализ на резултатите е експертно осъществен.
- Формулираните изводи съответстват на конкретното изследване, а обобщението има реалистична приложимост.
- Резултатите и интерпретациите, представени в дисертационния труд дават ценни насоки за психолози, педиатри, педагози, социални работници

и административни лица, работещи в сферата на образованието, психологията и детско-юношеското развитие.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представеният списък от 5 публикации по темата на дисертацията надхвърля изискванията за придобиване на ОНС „доктор“. Публикуването им в престижни списания е гаранция за професионализъм. Задълбочеността и качеството им са несъмнени.

9. Лично участие на докторантката

Участието на докторантката при планирането, провеждането, анализа, обобщението и интерпретацията на получените от теоретико-приложното изследване резултати е безспорно. В отделните етапи е демонстриран професионализъм и прецизност. Формулираните приноси съответстват на постигнатите резултати.

10. Автореферат

Авторефератът синтезирано и точно отразява съдържанието на дисертационния труд. Разработен е според изискванията на Правилника за придобиване на научни степени в Пловдивски университет и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

С цел популяризиране на дисертационния труд бих препоръчала публикуването му като монографичен труд.

12. Лични впечатления

Представената разработка показва отличната теоретична и практическа подготовка на докторантката по изследваните проблеми, както и уменията ѝ да обработва, интерпретира, анализира и обобщава резултати от проведено психологическо изследване. Разработката е балансирана и добре структурирана.

Направените изводи и констатации са едновременно адекватни и смели. Считаю, че авторката притежава необходимите умения и компетентности, за да продължи научното си развитие.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Бъдещи изследвания могат да включват и други възрастови групи, както и конструкти като „мотивация“, „удовлетвореност“ и др., които могат да доведат до вариации, играещи роля при определянето на бъдещата визия на образованието в България.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Разработка показва, че докторантката Теодора Пампулова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност 3.2.Психология като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята *положителна оценка* за проведеното теоретико-приложно изследване, представено в рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и *предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“* на Теодора Пампулова по област на висше образование: 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2.Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

27.08. 2024 г.

Рецензент:

Проф.д-р Велислава Чавдарова